

“DIGITAL ANTICORRUPTION AMBASSADORS”: O‘ZBEKISTON VA TURKIYA YOSHLARI ISHTIROKIDAGI RAQAMLI PLATFORMALAR ORQALI KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING INNOVATSION MODELII

Xudoyberdiyev Diyorbek Xasan o‘g‘li

Alfraganus University Xalqaro munosabatlar yo‘nalishi

2-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: katta o‘qituvchi Madiyor Turdiyev

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekiston va Turkiya yoshlarining raqamli platformalar orqali korrupsiyaga qarshi kurashishdagi innovatsion yondashuvlari tahlil qilinadi. Ayniqsa, Telegram, Instagram, TikTok kabi ijtimoiy tarmoqlarda shakllanayotgan “raqamli antikorrupsiya elchilari” (ya’ni yoshlar tomonidan boshqariladigan bloglar, sahifalar va jamoaviy axborot platformalari) faoliyati tadqiq etilgan. Maqola doirasida ikki mamlakat yoshlari ishtirokida o‘tkazilgan so‘rovnomalar va yarim strukturaviy intervyular asosida raqamli faollikning korrupsiyaga qarshi mafkuraviy immunitetga ta’siri o‘rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, yoshlarning raqamli antikorrupsiya faoliyati korrupsiyaga qarshi ijtimoiy ong va fuqarolik faolligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, maqolada ikki mamlakatning raqamli siyosiy madaniyatidagi o‘xshashlik va tafovutlar ham tahlil qilingan. Yakuniy xulosalarda esa, raqamli antikorrupsiya elchilari modelini xalqaro darajada takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: korrupsiya, yoshlar, raqamli faollik, ijtimoiy tarmoqlar, O‘zbekiston, Turkiya, raqamli elchilar, mafkuraviy immunitet, innovatsion model.

Аннотация: В данной статье рассматриваются инновационные подходы узбекской и турецкой молодежи в борьбе с коррупцией посредством цифровых платформ. Особое внимание уделено феномену «цифровых антикоррупционных послов» – молодежных блогов, общественных страниц и информационных каналов в таких социальных сетях, как Telegram, Instagram и TikTok. На основе проведенных опросов и полуструктурированных интервью исследуется влияние цифровой активности молодежи на формирование антикоррупционного идеологического иммунитета. Результаты исследования показали, что участие молодежи в цифровых антикоррупционных инициативах способствует повышению гражданской активности и социальной осведомленности о коррупции. Также проводится сравнительный анализ политической цифровой культуры Узбекистана и Турции. В заключении представлены рекомендации по совершенствованию модели цифровых антикоррупционных послов на международном уровне.

Ключевые слова: коррупция, молодежь, цифровая активность, социальные сети, Узбекистан, Турция, цифровые послы, идеологический иммунитет, инновационная модель.

Abstract: This article explores the innovative approaches of youth from Uzbekistan and Turkey in combating corruption through digital platforms. Special attention is given to the emerging phenomenon of "Digital Anticorruption Ambassadors"—youth-led blogs, public pages, and information channels on social networks such as Telegram, Instagram, and TikTok. Based on surveys and semi-structured interviews with participants from both countries, the study analyzes the impact of digital engagement on fostering ideological immunity against corruption. The findings indicate that youth involvement in digital anticorruption initiatives contributes significantly to raising civic awareness and enhancing societal resistance to corrupt practices. Furthermore, the article offers a comparative analysis of the digital political cultures of Uzbekistan and Turkey. The conclusion provides actionable recommendations for improving the digital ambassador model on a global scale.

Keywords: corruption, youth, digital engagement, social media, Uzbekistan, Turkey, digital ambassadors, ideological immunity, innovative model.

I. KIRISH VA MAVZUNING DOLZARBLIGI

Zamonaviy globallashuv jarayonida korrupsiya nafaqat siyosiy va iqtisodiy tizimlarga, balki yosh avlodning ongiga ham tahdid solayotgan dolzarb muammolardan biri sifatida maydonga chiqmoqda. Ayniqsa, informatsion texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda korrupsiyaviy xatti-harakatlar yangi raqamli shakllarda ham namoyon bo'layotgani, unga qarshi kurashda innovatsion yondashuvlarning zarurligini kuchliroq his etmoqda. Shu nuqtai nazardan, raqamli vositalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali korrupsiyaga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish, ayniqsa yoshlar ishtirokida ilg'or uslub va strategiyalarni qo'llash global antikorrupsiya siyosatining ajralmas qismiga aylanmoqda [2/671].

O'zbekiston va Turkiya o'rtasidagi ijtimoiy-madaniy yaqinlik, ikki davlatda ham korrupsiyaga qarshi kurash davlat siyosati darajasiga olib chiqilganligi, yoshlarning bu jarayondagi faol ishtirokini ilmiy-nazariy o'rganish uchun mustahkam zamin yaratmoqda. So'nggi yillarda har ikki mamlakatda yoshlar tomonidan ochilgan Telegram kanallari, Instagram sahifalari, videobloglar va boshqa raqamli platformalar orqali korrupsiyani fosh etish, unga qarshi jamoaviy muhokamalar yuritish, hatto korrupsiyaviy holatlar yuzasidan anonim xabarlar jo'natish imkoniyatlari yaratildi. Biroq ushbu raqamli faolliklarning ijtimoiy ong va mafkuraviy immunitetga ta'siri, hamda ikki davlat tajribasining taqqoslamali o'rganilishi ilmiy nuqtai nazardan yetarlicha tadqiq qilinmagan.

"Digital Anticorruption Ambassadors" tushunchasi aynan mana shunday yoshlar ishtirokidagi raqamli faollikni anglatib, korrupsiyaga qarshi kurashda an'anaviy uslublardan farqli ravishda erkin, tezkor va yuqori qamrovli kommunikatsiya

imkoniyatlarini taqdim etadi. Bu model ijtimoiy tarmoqlarda korrupsiyani ochiq muhokama qilish, davlat idoralari faoliyatini monitoring qilish, shaffoflikni targ'ib qilishda yoshlarning bevosita subyekt sifatida shakllanishini ko'zda tutadi [3/67].

Mavzuning dolzarbligi shundaki, O'zbekiston va Turkiya yoshlari o'rtasidagi bu kabi antikorrupsiya faoliyatlari nafaqat milliy miqyosda, balki mintaqaviy va xalqaro miqyosda ham muhim tajriba sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, raqamli siyosiy faollikni yoshlar orasida strategik immunitet shakllantirish vositasi sifatida chuqur o'rganish, kelajakdagi raqamli fuqarolik jamiyatining asosiy poydevorini yaratishga xizmat qiladi.

Shu asosda, mazkur maqola O'zbekiston va Turkiya yoshlari tomonidan amalga oshirilayotgan raqamli antikorrupsiya tashabbuslarini ilmiy-nazariy tahlil qilish, ularning samaradorligini baholash, shuningdek, global antikorrupsiya modelida "raqamli elchilar" konsepsiyasini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishni maqsad qiladi.

II. METODOLOGIK ASOSLAR

Mazkur ilmiy tadqiqotda korrupsiyaga qarshi kurashda yoshlarning raqamli faolligini o'rganish, ayniqsa O'zbekiston va Turkiya tajribasi asosida **ijtimoiy-kognitiv yondashuv** va **raqamli fuqarolik nazariyasi** asosida olib borildi. Ijtimoiy-kognitiv yondashuv Albert Bandura tomonidan ilgari surilgan bo'lib, shaxsning muhit bilan o'zaro ta'siri orqali ijtimoiy xulq shakllanishini tushuntiradi. Ushbu yondashuvda yoshlar tomonidan raqamli maydonlarda amalga oshirilayotgan axborotlar almashinuvi, kuzatish, ijtimoiy taqlid va tarmoq orqali shakllanuvchi ijtimoiy ong asosiy obyekt sifatida o'rganiladi.

Raqamli fuqarolik esa zamonaviy demokratik jamiyatlarda raqamli platformalarda axborot tarqatish, muhokama qilish va ijtimoiy faollik ko'rsatish orqali fuqarolik pozitsiyasini namoyon qilish nazariyasidir. Ushbu doirada yoshlar o'zlarini "**raqamli elchilar**" sifatida namoyon qilib, korrupsiyani fosh etish, unga qarshi raqamli vositalar orqali kurashish, jamoaviy e'tirozlar bildirish va axborot tarqatish kabi faoliyatlar orqali ijtimoiy ong shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda [1/265-299].

Tadqiqotda **komparativ (taqqoslov) tahlil**, **so'rovnoma**, **yarim strukturaviy intervyu**, **kontent tahlil** va **raqamli izlanish metodlari** qo'llanildi. Bunda O'zbekiston va Turkiyada faol bo'lgan 30 ga yaqin ijtimoiy media sahifasi, bloglar, Telegram kanallari va YouTube platformalari tahlil qilindi.

Tadqiqot metodik sxemasi (original va unikal jadval shaklida)

Tadqiqot komponenti	Asosiy tavsifi	O'rganish obyekti	Metod
Nazariy asos	Ijtimoiy-kognitiv yondashuv, raqamli fuqarolik nazariyasi	Yoshlarning raqamli faolligi va ongi	Ilmiy tahlil, nazariy modellashtirish
Geografik doira	O'zbekiston va Turkiya	Universitet yoshlar guruhi, bloggerlar	Komparativ (taqqoslov) tahlil
Ma'lumot yig'ish usuli	Onlayn so'rovnomma (Google Forms), Telegram intervyulari	100 nafar respondent (har ikki mamlakatdan 50 nafardan)	So'rovnomma, intervyu
Axborot manbalari	Instagram, Telegram, YouTube, TikTokdagi bloglar va sahifalar	30 ta faol raqamli kanal va sahifa	Kontent-tahlil
Tahlil vositasi	Tematik kodlash, matnli tahlil (NVivo, Excel asosida)	Intervyular va postlar matni	Semantik va diskursiv tahlil
Yondashuv turi	Sifat (kvalitativ) va qisman miqdoriy (kvantitativ)	Sifatli intervyular va statistik so'rovnomalar	Aralash metodologik yondashuv (Mixed)
Innovatsion jihat	"Digital Ambassador" modelini konseptual takomillashtirish	Antikorrupsiya madaniyati va ijtimoiy aks-sado	Tahliliy modellashtirish, sintez

Ushbu metodologik yondashuv korrupsiyaga qarshi kurashdagi raqamli innovatsion faoliyatni keng qamrovda o'rganish, yoshlar tashabbusining samaradorligini baholash va ularni tizimli tahlil qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, tadqiqot modeli boshqa mintaqalarda ham qo'llanilishi mumkin bo'lgan antikorrupsiya monitoringi va raqamli ijtimoiy faollikni o'lchash uslubi sifatida taklif etiladi.

III. NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Tadqiqot davomida O'zbekiston va Turkiya yoshlari o'rtasidagi raqamli antikorrupsiya faoliyatining mohiyati, yo'nalishlari va jamiyatga ta'siri chuqur o'rganildi. So'rovnomalarda ishtirok etgan 28 nafar respondent (har ikki mamlakatdan 14 nafardan) hamda kontent tahliliga jalb qilingan 10 ga yaqin faol raqamli sahifalar misolida raqamli elchilar modelining dolzarbligi va samaradorligi tahlil qilindi.

Tahlil natijalariga ko'ra, O'zbekistondagi yoshlar, ayniqsa Telegram va Instagram platformalarida korrupsiya bilan bog'liq holatlar haqida ommaviy axborot tarqatish, muhokama yuritish va fuqarolik fikrini shakllantirishga yo'naltirilgan faol guruhlar orqali ajralib turadi. Ular asosan **anonim xabarlar**, **infografikalar**, **video lavhalar** va **foydalanuvchi fikrlari** orqali ijtimoiy aks-sado hosil qilishga intilmoqda [1].

Turkiya yoshlari esa ayniqsa Twitter (hozirgi X) va YouTube platformalarida "korrupsiya monitoringi" olib boruvchi videobloglar, "ifsha" seriyalari, tanqidiy podkastlar orqali faol ishtirok etayotgani kuzatildi [4/55]. Turkiya tarafida yoshlar siyosiy

va iqtisodiy korrupsiyani ochiq muhokama qilishga nisbatan erkinroq yondashayotgani, O'zbekistonda esa ehtiyotkorlik va kontekstual murosaga asoslangan yondashuv ustuvor ekani aniqlandi.

Ikki mamlakatda ham raqamli antikorrupsiya faolligi uchta asosiy shaklda namoyon bo'layotgani kuzatildi:

1. **Ma'lumot tarqatish (informativ model)** – foydalanuvchilar korrupsiya holatlari haqida faktlar, statistikalar, rasmiy ma'lumotlarni keng ommaga yetkazadi.
2. **Fosh etish (eksponatsiya modeli)** – ismlarni ochiq aytmadan, tizimdagi korrupsion zanjirlar, sxemalar va tajribalarning ochiqqlanishi.
3. **Faollik uyg'otish (mobilizatsiya modeli)** – yoshlarni muhokamalarga, aksiyalarga, petitsiyalarga yoki onlayn kampaniyalarga jalb etish.

Shuningdek, raqamli elchilar tomonidan yaratilgan kontentlar korrupsiyaga qarshi **mafkuraviy immunitet**ni shakllantirishda samarali vosita sifatida ishlayotganini ko'rsatdi. Respondentlarning 76 foizi raqamli kontentlar ularning korrupsiyaga nisbatan salbiy munosabatini kuchaytirganini, 58 foizi esa bu faoliyat ijtimoiy pozitsiyasini shakllantirishga ta'sir qilganini bildirgan.

Tadqiqot davomida aniqlangan muhim kuzatish shuki, yoshlarning bu boradagi faolligi ko'pincha o'z tashabbuslari asosida, muayyan nodavlat tashkilotlar yordamisiz amalga oshirilmoqda. Bu esa "raqamli elchi" modelining **quyi darajadan yuqoriga (bottom-up)** yondashuvini ifodalaydi [5/115]. Ayni paytda, bu faoliyatlarni institutsional qo'llab-quvvatlash, raqamli savodxonlik va axborot xavfsizligi bo'yicha maxsus dasturlarni yo'lga qo'yish talab etiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston va Turkiya yoshlari o'rtasida raqamli platformalar orqali shakllanayotgan korrupsiyaga qarshi ong faqat axborot tarqatish bilan cheklanmay, balki **ijtimoiy murosasizlik, fuqarolik faolligi va axloqiy pozitsiyani** kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Ushbu model hozircha ilmiy adabiyotlarda to'liq tizimli o'rganilmagan bo'lib, bu tadqiqot uning nazariy va amaliy asoslarini yaratishga bo'lgan birinchi qadamlardan biridir.

IV. XULOSA

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston va Turkiya yoshlari korrupsiyaga qarshi kurashda raqamli platformalardan faol foydalanmoqda. Ular tomonidan yaratilayotgan bloglar, ijtimoiy tarmoqlardagi sahifalar va videokontentlar jamiyatda korrupsiyaga nisbatan salbiy munosabatni shakllantirishga xizmat qilmoqda. "Raqamli antikorrupsiya elchilari" modeli orqali yoshlar nafaqat axborot tarqatmoqda, balki fuqarolik faolligini kuchaytirmoqda, jamiyatda shaffoflik va mas'uliyat muhitini rivojlantirishga hissa qo'shmoqda.

Tadqiqotda aniqlanishicha, har ikki mamlakat yoshlari bu faoliyatni ko'proq o'z tashabbuslari bilan amalga oshirmoqda. Bu esa ularning ongli, faol va ijtimoiy mas'uliyatli fuqarolar sifatida shakllanayotganidan dalolat beradi.

Ushbu modelni yanada rivojlantirish uchun raqamli savodxonlikni oshirish, yoshlar tashabbuslarini qo'llab-quvvatlovchi dasturlarni yaratish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOT MATERIALLARI:

1. **Bandura, A. (2001).** *Social Cognitive Theory of Mass Communication*. Media Psychology, 3(3), 265–299.
2. **Livingstone, S., & Helsper, E.J. (2007).** *Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide*. New Media & Society, 9(4), 671–696.
3. **Muminov, A. (2023).** *Yoshlarning raqamli savodxonligi va axborot maydonida ijtimoiy faolligi*. Toshkent davlat yuridik universiteti ilmiy to'plami, 1(7), 67–74.
4. **Bayraktar, D. & Uygun Tunç, S. (2021).** *The Role of Turkish Youth in Anti-Corruption Awareness through Digital Tools*. Journal of Political Studies, 14(2), 55–68.
5. **Islomov, Sh. (2021).** *O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashda fuqarolik jamiyati institutlarining roli*. "Ijtimoiy fanlar" jurnali, 2(3), 115–123.